

gelæsning. Alligevel gives der nogle tidsskitser af interesse, og billederne er informative og herligt nostalgivækkende. I øvrigt kan en gastronomi-historiker finde gode eksempler på menuer (afbildet med vinliste og alt) i den tids stil – der ikke just ligner nogen form for »nouvelle cuisine«.

Jette D. Søllinge

Bengt Ungerskov: *Danmarks drenge under fremmed flag. Skoleskibets 7. togt 1939-45.* (Dafolo Forlag, 1990). 153 s.

Skoleskibet »Danmark«s 7. togt var som de foregående vintertogter planlagt til at vare 7½ måned. Afsejlingen fra København fandt sted i august 1939, og programmet, der omfattede besøg i Caraibien og på USA's østkyst, gennemførtes trods 2. verdenskrigs udbrud. Den 8. april 1940 markeredes det vellykkede USA-besøgs afslutning med et stort bal i den tysk-amerikanske forening i Jacksonville, Florida. Festen sluttede brat, da meddelelsen om tyskernes angreb på Danmark indløb ved midnatstid, og skoleskibets afsejling blev udskudt på ubestemt tid.

»Danmark« og besætningen, der omfattede 120 elever, var uhjælpeligt strandet. Der skulle komme til at gå 5½ år, før skoleskibet igen stod Sundet ind, og da var kun 7 af togtets elever om bord. Hvad blev der af alle de andre?

Det er netop det spørgsmål, som Bengt Ungerskov har sat sig for at besvare. Gennem interviews med mange af togtets elever i forbindelse med 50-års jubilæet i 1989, suppleret med søfartspapirer og anden dokumentation, har forfatteren kortlagt elevernes færden siden hin april dag i Jacksonville. Det er der kommet en spændende og ganske veldrejet bog ud af.

Eleverne startede typisk med at hyre ud med neutrale skibe i neutrale farvande (d.v.s. amerikanske eller norske(!) skibe i amerikanske farvande); men allerede ved årsskiftet 1940/41 befandt 17,5 % af dem sig i allieret krigstjeneste (først og fremmest konvojtjeneste mellem Canada og Europa), og i slutningen af 1942 var næsten 50 % i krigstjeneste. På D-dag i 1944 var ikke mindre end 60 % direkte engageret i krigen.

12 af de 120 mistede livet under krigen, og ikke færre end 61 skabte sig en tilværelse i det fremmede efter 1945. Så man kan roligt slå fast, at »Danmark«s 7. togt blev skelsættende for de mange elever, der drog ud i august 1939.

Forfatteren har ikke blot sat sted og dato på elevernes færden kloden rundt og gengivet de mange meget forskelligartede øjenvidneskildringer fra sine interviews, han har også sørget for at sætte »drengenes« oplevelser ind i en større krigshistorisk ramme og dermed skabt en frugtbar vekselvirkning mellem det individuelle og generelle aspekt.

Bengt Ungerskov redegør instruktivt for det store amerikanske flådebygningsprogram, der var afgørende for krigens forsyningstjeneste, og elevernes erfaringer med »Liberty«-standardskibene understreger programmets formidable effektivitet.

Stærkest i bogen står naturligt nok beretningerne fra selve konvojtjenesten. Sammenholdes disse med tabelmaterialet over tabt tonnage – navnlig i forbindelse med tyskernes operation »Paukensschlag« i amerikanske farvande – forstår man, hvorfor det såkaldte »krigssejlersyndrom« har præget mange af de tidligere elever.

Medens eleverne lagde en stor del af deres indsats i amerikanske skibe, gjorde skoleskibet »Danmark« tjeneste som uddannelsesskib i den amerikan-

ske Coast Guard. Næsten 5.000 amerikanske søofficerer nåede i perioden januar 1942-september 1945 at få en del af deres sejltræning om bord på »Danmark«, før skoleskibet igen blev givet

tilbage med tak for »lån« – samt en symbolsk betaling for brug af skibet: 4\$-1\$ pr. år!

Per Willemoes Jørgensen

KULTURHISTORIE

Vagn Wåhlin: *Skole virke og trosliv. Bevægelse vækkelse oplysning uddannelse gennem 100 år*. Bd. I, 1990, 721 s.

Så kom værket om Indre Missions højskoler. Af rygtitlen, titelbladet og den ellers fyldige indholdsfortegnelse kan man let få det fejlagtige indtryk, at der er tale om en monografi med een forfatter. Et nærmere eftersyn viser, at bogværket består af småartikler med selvstændige forfattere, i hovedsagen med tilknytning til Indre Mission og de respektive højskoler, og at værkets hovedredaktør m.a.o. har »glemte« et lille oplysende »red.« efter sit navn. Foruden redaktøren Vagn Wåhlin selv består værkets redaktionsgruppe af folk rekrutteret fra såvel universitet som fra Indre Missions højskoler.

Det er en tiltalende forskningsstrategi ikke at blot skrive *om* eller *for*, men *sammen med* det problemfelt, man vil behandle. Metodisk er mulighederne for dialog og indsigt store og perspektivrige.

Bogen er dog skrevet helt i Indre Missions »ånd«, og som sådan er det unægtelig lykkedes forfatterkollektivet – og redaktørkollektivet – at skabe et monumentalt og identitetsskabende værk primært henvendt på Indre Mission selv. Ialt 45 nye som gamle skoler er behandlet i alfabetisk orden. Særligt beretningerne om de nyeste af skoler-

ne har »årsskrift-karakter«, men set under ét er der tale om en enorm materialesamling, der dog ofte præges af en vis monotoni i beskrivelserne af skolernes oprettelse, i opremsninger af antallet af elever og fag og i billedgengivelserne (sort/hvid) af højskolerne og det første og det seneste forstanderpar. Og så følger nogle afsnit, der skal (be)vise, at Indre Missions højskoler er levende og følger med tiden. Bogens anvendelse som personalhistorisk opslagsværk mindskes dog afgjort af manglen på et personregister. [Dette burde kunne laves enkelt med en Word Perfect-kommando og en konkordansfil.]

De fleste skoler bekender sig til en kristen livsholdning, og det er også kriteriet for at komme med i bogen. Det gamle missionske Haslev Gymnasium har ganske vist droppet sit oprindelige tilhørsforhold, da det blev amtsgymnasium, men det hører dog historisk med blandt de indre-missionske skoler. Man kunne have ønsket sig, at de mange skribenter havde problematiseret lidt mere omkring det at drive holdningshøjskoler i en sekulariseret tidsalder. Hvor langt og hvordan tilpasser højskolerne sig efter det moderne samfunds ungdomskultur?

Når Vagn Wåhlin har lagt vægt på at placere sig som eneansvarlig for værket, er det mærkeligt, at han, der ellers ofte i artikelform har markeret sig med nye spændende indfaldsvinkler på religions- og vækkelsehistorien, overho-